

There are three letters by different authors first published in this work. The letters reveal some unknown details of publishing the journal "Artistic Herald". The letters register the fact that some of Ukrainian public figures (such as I. Franko, V. Matyuk) were involved in publishing of the journal. They also reveal the mechanism of the issues preparation and cooperation with the journal of Lviv Ukrainian music institutions (The Higher Music Institute and "The Union of Singers and Music Societies"). Volodymyr Sadovs'kyj (a conductor, music critic and co-editor of the journal) is the author as well as the addressee of the letters.

Key words: *Volodymyr Sadovs'kyj, Victor Matyuk, Alexander Berezhnys'kyj, "Artistic Herald", manuscript, publishing association.*

УДК 78.071:82–84

ББК 85.313 (4 Укр)

Наталія Толошняк

БОРИС КУДРИК. АФОРИЗМИ З ЖИТТЯ Й МИСТЕЦТВА

Зміст статті вміщує маловідомі для музикознавців матеріали публіцистичного доробку знаного науковця, композитора, педагога Бориса Кудрика, які були надруковані протягом 1934–1936 років у часописі "Мета" – пресовому органі Українського католицького союзу, що виходив у Львові в 1931–1939 рр. і був орієнтований на широку читацьку аудиторію.

Ключові слова: *Борис Кудрик, афоризми, музична періодика Галичини, музична критика.*

Музично-теоретична спадщина доктора музикології Бориса Кудрика (1897–1952) представлена досить об'ємно й розкриває широке коло зацікавлень дослідника та напрямів його діяльності: історичне музикознавство, фольклористику, музичну критику, публіцистику.

Музично-критична, публіцистична та музикознавча діяльність композитора, разом з його педагогічною діяльністю та іншими сферами, творять цілісний портрет непересічного митця української музичної культури першої третини ХХ століття.

Наукові статті, рецензії (переважна більшість була написана в 30–40-х роках ХХ ст.), музикознавчі нариси, виголошені численні реферати – це величезна й титанічна праця. Багато із цих робіт не втратили й донині своєї значущості й актуальності.

Дописи Б.Кудрика надруковані в популярних на той час періодичних виданнях Галичини: "Діло", "Нова Зоря", "Мета", "Неділя", "Життя і знання", "Дзвони", "Українська музика", "Наші дні", "Львівські вісті", "Краківські вісті" і складають значну кількість наукових розвідок (близько двохсот), що свідчить про надзвичайну працездатність, цілеспрямованість, організованість та інтенсивність роботи критика-музикознавця, а також про широке коло наукових інтересів музикознавця [1].

Тематичні напрями досліджень Б.Кудрика слугують зразками пізнавально-критичного ставлення автора до виявлення й висвітлення загальних проблем культуротворчого процесу, торкаються вагомих подій мистецько-громадського значення Галичини в першій половині ХХ ст., творчо-індивідуальної самобутності митців, неперевершеної виконавської майстерності українських артистів.

Жанровий спектр публіцистичного доробку Бориса Кудрика вражає широкою палітрою і розмаїттям. Це й аналітичні жанри – рецензії, огляди, критичні статті, і художньо-публіцистичні – нариси, фейлетони, а також інформаційні жанри – дописи, репортажі тощо.

Однак особливої уваги заслуговує рідкісний для музикознавців і музичних критиків жанр, до якого звертався Борис Кудрик у 30-х роках ХХ ст. Це **афоризми**¹, які в короткій і лаконічній

---

¹ Афоризм (грец. αφορισμός, означення, вислів) – короткий влучний оригінальний вислів, що зробився усталеним; яка-небудь узагальнена думка, висловлена стисло в дуже виразній, легкій для запам'ятовування формі, яка згодом неодноразово відтворюється іншими людьми. В афоризмі досягається найвища концентрація безпосереднього повідомлення і того контексту, у якому думка сприймається слухачами або читачем.

Афоризмами можуть бути прислів'я, сентенції класичних авторів, крилаті вирази з літературних та філософських творів.

формі містять у собі судження, що в стислому, зручному для запам'ятовування вигляді розкривають глибоку думку.

Зміст афоризмів висвітлює гостроту аналітичних міркувань автора, широту й обізнаність композитора в багатьох суспільно-громадських та мистецьких сферах, а також, що найбільш вражає, вони не втратили своєї актуальності й сьогодні.

АФОРИЗМИ З ЖИТТЯ Й МИСТЕЦТВА

Україна є Шубертом народів. Вічно бездомна (як творець “Нескінченої Симфонії”), вічно сюди-туди гнана вітром долі-недолі, вічно діточа, крайне чужа всьому, що дише брутално-залізною точністю машини (Стефаник!) – а ніколи, хочби і в найчорнішу днину не мовкне на її устах невміруча пісня! В стопромінний діамант пісні вміє Вона перетопити й найчорніший вугіль життєвого горя!

Ми, мовляв, “підла, рабська нація, нація наймитів, без честі, без лицарського духу” – й так далі, й так далі. Коли, як кому, а саме нам, мистцям, просто під смертним гріхом проти нашого покликання не вільно мати іншого образу України, як тільки ясний, світлий, заквічаний у красу, в проміння сонця! Поза оці “романтичні куліси” (як зове Гайне), не вільно розглядати – цеж наче оця легендарна “закрита статуя зі Саїс”¹, що метиться, як пробувати її відкрити. А вжеж, якщо лише можна створити ясний, світлий образ України – і такий образ уже не один наш (ба й не наш) поет створив – то видко, що складовини цього образу, цебто гарні первні характеру рішуче таки мусять бути в самому народіві. І навіть якби ми справді були нездарною нацією – то саме невпинним подаванням гарного, ясного образу нації ми, мистці, скоріш, перетворимо її в велику, шляхотну націю, ніж не знати які вибагливі соціологічні та педагогічні експерименти робітняних теоретиків.

Верді² – символічне назвисько – по нашому “зелений”. Він мов та сосна зеленів пишно буйним, пахучим читанням мелодій і в найгірші зими свого життя – ба й на старість не зронив цієї своєї чудової зелені, як неоднораз інше музичне дерево, а навпаки, запишався новою, свіжою, досіль, невиданою зеленню, що стала слати ще розкішніші пахощі весни (Аїда, Реквієм, Отелльо, Фальстаф³).

– Мамо, що це такі гарні квіти на шибях ростуть?

– Це, дитинко від морозу! Добрий Бог так дав, щоб і в найлютішу зиму ми не забували, що знову прийде гарна весна, повна зелені й квітів!

Ось таким морозяним квіттям на вікнах нашого туземного життя є всі наші переживання, вищі насолоди, що їх дають нам чар природи, радощі родинного життя, приязнь, мистецтво, наука, тощо. А у другому життю жеде нас правда, вічна весна.

Коли оглядаю наші старовинні деревляні церкви чи гуцульські різьби, коли вчитуюсь в “Кобзаря”, в партитури Бортнянського – в моїй душі грає якась дивна симфонія – і розкішний гимн одушевлення, і крик пересердя для всіх тих, що добровільно затратили образ народньої душі, й жаління милосердя для тих, що їх зла доля осліпила для всего, що рідне, й казала кормитися лиш чужиною.

¹ Саїс (грец., Σαῖς) – місто на заході дельти Нілу, головний пункт 5-го нома Нижнього Єгипту. Сучасна назва – Са ель-Хагар. Саїс існував уже в глибокій старовині, при перших династіях; згадується в текстах пірамід як важливий релігійний центр. Був у той самий час і промисловим центром: тут ткалися знамениті єгипетські полотна, які йшли на потреби культу й для мумій. Саїс був місцем культу богині Нейт; її храм був одним з величезних в Єгипті, її жерці славилися своєю вченістю і зробили Саїс центром науки. До них прямували для бесіди багато грецьких мудреців і філософів, не виключаючи Соломона й Платона. Геродот також був тут і розповідає про тутешні таїнства й свята.

² Джузеппе Фортуніно Франческо Верді (іт. Giuseppe Fortunino Francesco Verdi; *10 жовтня 1813, Ронколе – †27 січня 1901) – італійський композитор, один з найвизначніших діячів італійської оперної школи, твори якого вважаються основою оперного репертуару.

³ Оперні шедеври Дж.Верді.

Україно, моя рідна Нене! Ношу в своїй убогій душі Твій ясний, світлий образ, мов широким золотом на небесно-блакитному шовку тканий! А ти, Боже, дай, щоб я цей ясний образ усе в моїй душі носив аж до самої могили! Нехай радше вмру, чим цей образ мав би промінати за яку нужденну крамову бібулу!

Я ніби абстинент¹. Не пю, не курю. Але таки є в мене наркотик, своя сирена, що мене до себе манить, і тоді трачу всю силу волі над собою. Цій сирені на імя – бідермасер². Оці коліркові порцеляни, оця повна фантазії хатня обстановка, оці неначе що наймякшою шовковою кистю мальовані портрети в тодішніх строях, повних чарівної гри ліній і красок, оці сантиментальні штамбухи з віршиками й побутовими малюнками, оці граючі годинники, тонконогі фортеп'яни й мов закохані в своїй вічно погідній милозвучності каватіни італійських опер та магічні фляжолети³ Паганінієвої скрипки. Якщо коли був рай на землі, то хиба в оцих розкішних часах. Та хто значи для нас, Українців, бодай половина принади цих часів не полягає в тому, що це заразом часи нашого народнього відродження – часи Тараса й Маркіяна⁴.

Людині благородній, що всім огнем свого життя горить для правди, добра й краси, прощається неодну негладкість у товариській поведінці. Так і я, що звичайно не люблю більшої скількості бляхи в оркестрі, таки прощаю цей “блуд краси” таким пламенним мельодистам, як Верді та Чайковський.

Якщо наші музеї клопоталися би, яку б то нову виставку влаштувати, – я зараз найшов би пораду їхнім дирекціям: Влаштуйте виставку старогалицького малярства початку минулого століття! Тепер, коли щораз частіше пізнаємо й полюбаємо старогалицьку музику, слід би, щоби наші якнайширші круги пізнали також Долинського⁵, Яхимовича⁶, Корнило Устіяновича⁷ та їхніх поменших сучасників.

Кажете, що розпешені “мамині синки” мають бодай ту велику прикмету, що є в девять десятих побожні. Алеж релігійність, це ще далеко не саме лише “відроблювання” церковних обовязків – бо як часто воно робиться просто з дівачького страху... Коли тільки “нічого не боліло”, а все буде гаразд! Тимчасом правдива християнська релігійність повинна носити в собі первні мужности й готовности стати віч на віч із неодною правдою, сталити своє марне “я” на Божому жертovníку.

¹ Абстинент (лат. *abstinens, abstinentis* – той, хто стримується) – прихильник утримання від споживання спиртних напоїв (непитущий), тютюну, м'яса та іншого. Абстинентами бувають найчастіше вегетаріанці, натуристи, а також деякі віруючі, що сповідують іслам, буддизм та інші східні релігії.

² Бідермайер (нім. *Biedermeier, Biedemaier*) – напрям у німецькому й австрійському мистецтві 1-ї половини XIX ст. Дістав назву від вигаданого прізвища нім. обивателя із циклу віршів Л.Ейхродта “Бідермайєрова любов до пісні”. Художники Б. зверталися до зображення простих людей, природи, національного фольклору (живописці Л.Ріхтер, Ф.Вальдмюллер, К.Шпіцвер, І.Газенклевер). Їхні прагнення до інтимності часто призводили до тематичної вузькості та ідеалізації побуту міщанства, прикрашання бурж. дійсності. Б. також виявився в оформленні інтер'єрів, меблів, одягу.

³ Фляжолет – м'який звук свистячого тембру, що його одержують на струнних музичних інструментах легким доторканням пальця до певних точок струни.

⁴ Тараса Шевченка та Маркіяна Шашкевича.

⁵ Лука Долинський (1750–1824) – маляр, родом з Білої Церкви, учився в Київській академії та Академії мистецтв у Відні (1775–78), постійно працював у Львові. Твори переважно релігійного змісту в стилі класицизму з оригінальними українськими стилістичними ознаками: “Страсті Господні”; портрети Корняків в Успенській церкві; образи в церкві св. Юра (1778–80). Працював також для Почаївського монастиря, Домініканського костюлу в Підкамені та ін.

⁶ Митрополит Григорій Яхимович (*16 лютого 1792 – †1 травня 1863) – український церковний і громадсько-політичний діяч, учений-теолог, греко-католицький митрополит Галицький. Автор численних проповідей і богословських праць.

⁷ Корніло Миколайович Устіянович (*22 вересня 1839, Вовків, Львівщина – †22 липня 1903, Довге, Львівщина) – український маляр, представник класицизму й академізму в Галичині, письменник і публіцист, син о. Миколи Устіяновича.

(Напис на обкладинці Моцартового “Реквієму”):

Мистці – як добрі матері. В принадній оправі краси подають своїм дітям, себто суспільності не одну хочби й найсуворішу життєву правду, – хочби й саме жахіття смерті!

Mehr Licht ! Mehr Klang!¹

Плятонова республіка – тужити за нею, ідеалізуєте собі її? Радше дякуйте Богу мило-сердному, що вона осталася лише в книжках і не перейшла в дійсність (звісно, в книжці все вдсятеро гарніше, ніж у дійсності). Най Бог нас хоронить – ні один громадянин не має мати ніякої особистої свободи, має стати дослівно запрягом і погноєм для держави! Досить маємо цих усяких етатизмів² у нинішню добу! А вже рішуче не вірю, щоби ультра-свободолюбивий Бетовен, що і в найдобрішому товаристві для вигоди не жахався навіть скинути блюзи й ковнірця, мав би бути прихильником цього філософічного хомута.

(От, біографічні ефектовні фаєрверки!).

Талант до чужих мов, це нічо інше, як лише своєрідна відміна музикальності. Як уся суть музики (ой, ви модерністи!) полягає в закономірному звязку тонів та їхніх сполук, а музикальність, це розуміння й вичуття конечности оцих льогічних законів між тонами (а не саме механічне читання нот) – так само між граматичними формами даної мови вичуваємо укриті сили, що їх до себе зближують, віддаляють, в'яжуть у ближчі й дальші родини й нераз творять майстерні сіти відносин – щось наче далекосяглі хроматичні та енгармонічні модуляції або посвоячення мотивів, тем, музичних форм.

Мета – 1936. – Ч. 15–16. – 12 квітня. – С. 8–9.

З ЖИТТЯ Й МИСТЕЦТВА

Motto: Nihil novi!

Говориться при всяких нагодах, що ми, Українці, станемо шойно тоді справжньою європейською нацією, коли зробимо цеє й тее, тай ще що інше – а я позволю докинути від себе: коли ми самі, з власної понуки, а не хтось інший за нас, покажемо себе перед Заходом, що ми не якась оттака собі екзотична наційка, що ось недавно дала світові себе пізнати своїми пікантними фольклористичними “паприками” (щось у роді яких опереткових Японців чи Негрів), лише навпаки, що ми нація з гранітним підкладом клясичної культури, що ми нація Мазепи³ й Снігурського⁴, нація Бортнянського⁵, Мартоса⁶, Долинського!

---

¹ Більше світла! Детальніше звук!

² Етатизм (фр. État – держава) – напрям політичної думки, який розглядає державу як найвищий результат і мету суспільного розвитку. У деяких країнах (наприклад, у Туреччині) цей термін позначав офіційну державну політику.

³ Іван Мазепа (пол. Jan Mazaera Kołodyński, рос. Иван Степанович Мазепа; 20 березня 1639 – 21 вересня 1709) – український державний і політичний діяч, гетьман Лівобережної України [1] (1687–1704), гетьман Війська Запорозького обох берегів Дніпра (1704–1709) [2], князь Священної Римської імперії (1707–1709).

⁴ Снігурський Іван (*18 травня 1784–†24 серпня 1847) – український церковний діяч, з 1818 р. перемиський греко-католицький єпископ, філантроп і меценат. Відновив навчання в духовній семінарії, організував разом з крилошанами І.Лаврівським та І.Могилянським цінну бібліотеку й заснував крилошанську друкарню. Закладав разом з І.Могилянським парафіяльні школи (1832 – було в Перемиській єпархії 385 на 697 парафій, 24 тривіальні школи й дві гол.), давав стипендії для студентів. Завдяки йому Перемишль став центром музичної освіти (“Заведеніє пѣвческо-учительское”; катедральний хор).

⁵ Дмитро Степанович Бортнянський (1751 (52), Глухів, Україна – †10 жовтня 1825, Петербург) – відомий український співак, композитор і диригент, автор 6 опер, камерно-інструментальних творів, хорових циклічних концертів, 10 двохорних концертів, херувимських та причасних творів.

⁶ Борис Миколайович Мартос (*1879–†1977) – визначний український громадський і політичний діяч, кооператор і педагог. Працював на Волині, Кубані та на Полтавщині. У 1917 р. – член Центральної Ради, генеральний секретар земельних справ. У 1918 році – голова управи Всеукраїнського кооперативного комітету, з 1919 року – міністр фінансів і голова Ради міністрів Директорії УНР.

Якби, спитав мене хто з молоді, котре місце “Слова о полку Ігоревім” вважаю найціннішим, відповім йому просто: Місце про ряди червоних щитів та залізні полки, що “підперли угорські гори”. Так! Треба з нашої скарбниці чи то письменства й мистецтва, чи то народньої пісні добувати де можна, первозори, ладу й сили! Із нації анархічних ватаг маємо перекувати себе на націю “залізних полків” – але перекуємо себе тільки рідним, не чужинецьким молотом, при всій натузі наших власних сил волі!

Гете вчислює три ступні розвитку мистецтва: просте наслідування природи, маніру й стиль. Цей поділ можна зовсім добре приложити до національної музики. Фазі простого наслідування природи відповідає наївне, нестилізоване схоплення народної пісні (напр. у народніх співограх, зложених з просто гармонізованих народних пісень, або подібне трактування з уст народу схоплених коломийок у “симфоніях” і перших співограх Вербицького¹); вищий ступень представляє народницька маніра, себто вперте повторювання тих самих рис народньої музики (в нас т. зв. “лисенківщина” у злому значінню); а найвища фаза, фаза стилю, проявляється в тому, що композитор уже не потребує що хвиля “заглядати до слівника” народніх музичних зворотів, а творить сам зі себе щиронаціональну музику, і навіть тоді, коли обертається в позанародніх сферах, не тратить, своїх народніх рис. Звичайно наводиться тут наприклад Шопена, що і в таких ненаціональних формах, як вальс, баркароля, тарантеля, болеро, етюд, соната, не є ні раз менш народнім, як напр. у мазурках. Творчість нашого Бортнянського вся обертається – сказати би – в вимріяно ненародній сфері, а тимчасом навіть у фортепіанових сонатах, ба навіть в уривках з його італійських опер (як їх подають російські музикольоги в своїх працях) пізнаємо легко таки нашого рідного композитора.

Окрасою кожного міста є його старинні будівлі. Вони надають йому поваги, вони пригадують як його власним жителям, так і пришельцям велике минуле, що саме тут колись пишалося. А навпаки, якось неповажно, по доробкевичівськи виглядає більше місто, зложене з самих новочасних будівель.

Подібною окрасою, кожної культурної мови є її архаїзми. Подивімся, як великі, державні народи дорожать цими мовними архаїзмами, плакають їх, і якже часто такий архаїзм, ужитий десь раз поетом, увійде навіть у скарбницю буденної розговірної мови! Тимчасом у нас, навпаки, завелися непокликані чистителі мови, що раді би вимести з неї всяку “затхлу церковщину” й насилити її штучними, неповажними й бурлесковими² висловами. Вони подібні до цієї покоївки, що зі сальону викинула на сміття етруську вазу, бо, мовляв, вона надбита.

“Од повітря, глада, огня і війни...”; але також від усякого “гурра...ізму” сохрани нашу молодь Господи!

Знана є старосвітська анекдота про конкурс на опис слона, розписаний поміж ріжні народності. Отже коли Німець простудював усі можливі роди слонів у теплих краях, а Француз пішов до “зоо” та написав еротичний роман із життя слона, а Поляк, зробив собі з тої теми, патріотичну “шопку”, – прийшла черга й на Українця.

Та коли всі його товариші конкурсу вже давно повіддавали готові праці – він ще навіть пера до руки не взяв, лише мов ждав чогось. На запит, чому він нічо не робить, лише сидить із заложеними руками та жде чогось, відповів несміливим дріжучим зі стику голосом – ану! догатається змісту відповіді чи ні? – Я ... жду ... аж прийде наперед... російський оригінал ... а тоді переложу!

На жаль, не анекдота!

“Soyons Françaises! – “Siamo Italiani! – “Deutsch sein!” – “Bądźmy –Polakami!” – гомонить уже цілісіньку сотню літ по всьому світу. А коли, хоч на відміну, світ учує мужний та гордий клич: “Будьмо Українцями!”?

Аристотель каже: людина це “дзоон політikon”³. А людина з недержавної, гнобленої нації повинна бути “гіпер-політikon”. Та не значить воно “над міру розполітикована”, лише дослівно з грецького беручи: “над-громадська”. За двох любити своїх братів, за двох забувати за своє марне я!

¹ Отіць Михайло Вербицький (*4 березня 1815, Явірник Руський – †7 грудня 1870) – композитор, громадський діяч, автор гімну України “Ще не вмерла Україна”.

² Бурлеск (фран. burlesque, від італ. burla – жарт) – стиль сатиричної літератури, в основі якого навмисна невідповідність між темою твору та мовними засобами, що створює комічний ефект.

³ Аристотель не мислить окремої людини (громадянина) поза поліса; для нього людина – dzoon politikon, тобто істота суспільно-політична. Етика Аристотеля тісно пов’язана з його політикою, з ученням про сутність і завдання держави.

Повторюється вже до остогиддя витерті комунали (що нагадують мені стару заялозену театральну завісу), що осьто ми Українці ”високо-поетична, музикальна, співуча нація”. Тимчасом наш театр, мимо сімдесятилітньої сивини віку, веде й далі своє давнє бурлацьке животіння; нідної фільгармонії ми ще не створили, а по багатьох наших хорах усе ще мов вічний жид покутує нещасна старосвітська романтика “гальтерів” та “швіммерів”. Анумо, раз на відміну перестаньмо повторювати ці катаринкові комунали – а станьмо на правду поетичною та музикальною нацією, зєдинивши в цьому напрямку творчі зусилля всіх її станів та верств! Бо заки так є як досіль, трудно вірити в музикальність нашого народу!

(“Кармен” Бізета):

І я признаю всі цінні прикмети цієї партитури, признані не лише публікою, але й такими світилами, як Брамс та Гріг. Але з другого боку не можу здержати себе від запиту: невжеж високоталановитий та ідейний композитор, вихований на старих клясиках, не мав уже справді нічого ліпшого до змалювання, як саме це нужденне вуличне шумовиння, де лиш або чорні, або слабї, або бодай якісь невиразні характери? І хоч які геніяльні є тут поодинокі музичні образки, – то таки цілість не робить на мене вдоволюючого вражіння. Наче щось цінне, а змарноване, кинене в болото.

Ріжні музично-журналістичні наймити та дешеві каварневі чверть-філософи горлають уже кільканадцять літ, що опера втратила рацію буття й надається хіба на горище або до тандитярні. Але ми, Українці, не звертаймо зовсім уваги на це пусте крякання; навпаки, їм на злість борімся й далі борімся за свою національну оперу! Вірю, що музична драма – в цій чи іншій формі – житиме віки. Бо й справді, з якої трибуни краще проговориш до святочно зібраного народу й запалиш його серця святим огнем, як саме не з дошок оперової сцени; де всі галузі мистецтва стають у якнайкращій згоді на службу Ідеї! Це чейже не бабусина казка, що такі мужі, як Бісмарк¹, Гарібальді² та інші вспіли би свого діла довершити лиш до половини, коли би скоріше Вебер, Вагнер, Верді чи Сметана своїми безсмертними мєльодіями не розпалили народніх душ до великого лету “на стрічу сонцю золотому”!

Нашого Ексц. Митрополита Андрея назвав хтось “немузикальним”. Сам дав доказ своєї – немузикальності! Бо чиж не мав рації великий Ліст, кажучи, що “тільки дурак бачить лиш там музику, де бачить інструмент і ноти”!? Цей Великий Муж, що про Нього думаю, – це постать повна музики, найвищої музики, що в ритмах серця, живо бючого для хвали Божої та добра Народу, лучить гармонійно гранітну могутність Божого Слова з ніжністю батьківської любови, снуючи справжню Вагнерівську “нескінчену мєльодію” великої життєдайної праці.

Мета. – 1934. – Ч. 39 (182). – 7 жовтня. – С. 6–7.

З ЖИТТЯ Й МИСТЕЦТВА (Афоризми)

Motto: “N I h I I n o v i”

Те, що уперта історія філософії зове урядово “раціоналізмом”, є по суті найгіршого сорту ірраціоналізмом. Це просто бакхічний стан опьяніння кількома маленькими, звичайно лиш сповідними побідами критичного розсудку, що ледве тільки починає наклеюватися зі звязку. Це типово хлопчю-юнацький вік філософії. Найкраще приглянутися поведінці оцих “раціоналістів”, по нашому “розумовців”. Більш як чого іншого в них лайок та насмішок у бік усього, що висше, божественне! А правдивий розумовець чейже спокійний, достойний, шляхетний у рухах і словах. Отже покірне схилення голови перед Божеством – це щойно правильний раціоналізм. Бо щож іншого, як не сам здоровий розум – справжній розум, як його нам бог дав, а не марна антикварська бібула – каже нам

---

¹ Отто Едуард Леопольд фон Бісмарк-Шенгаузен (нім. Otto Eduard Leopold von Bismarck-Schönhausen; *1 квітня 1815 – †30 липня 1898) – державний діяч і дипломат Пруссії та Німеччини, князь, перший канцлер Німецької імперії. Бісмарка також називають “Залізним Канцлером”.

² Джузеппе Гарібальді (іт. Giuseppe Garibaldi; 4 липня 1807, Ніцца – 2 червня 1882, острів Капрера) – народний герой Італії, полководець, один із вождів Рисорджименто, літератор.

про існування Висшого Єства? Ось і не диво, що про страх Божий, як початок усякої мудрості, говорить уже дохристиянська Гелляда (Еллада. – *Н.Т.*)¹, Рим і Схід!

–0–

Справді, чомусь не може поміститися в мій голові, як могло в XVIII століття, що вспіло так високо піднятися в літературі, а головню в музиці – любитися таким хламом, таким нужденним сміттям, як оця т. зв. Раціоналістична філософія, що робила з людини або машину, або звіря! А цей руссовський “поворот до природи” (по нашому кажучи: до дикости), це просто джез посеред цієї справді святинної поваги, якою дише вся чільна мистецька творчість цієї доби!

–0–

Пригадую собі, як кілька літ тому в одному польському щоденнику, в довшій статті про сучасну цивілізацію, автор дозволив собі на високо-оригінальний висказ: “Найвеличнійша релігія – це техніка з її вічно несподіваними чудами!” В тому самому часі в якомусь німецькому ілюстрованому часописі зустрів знову речення: “Шляхи Бога й техніки незбагнуті!” Маю готову відповідь на такі вискази: наша християнсько-католицька релігія, це сама найвеличавіша техніка і то найбільш новочасна, хоча й прикрита повагою двадцяти століть. Вона розпоряджає комунікацією, хоча пра-старою на роки, зате стократ модернішою від літаків, ракет та стратосфероплянів. **Молитва й розважання** – це літаки що вмюють піднести нас у такі високі надсвіти, що їх ніякою земною машиною не здобути. Є тут і свої телефони й радія, що лучать людей на невиміряні віддалі – це **пізнання свого ближнього в кожній людині**, будь він мешканцем далеких, незнаних земель. А телевізія? Ось візьмімо **обявлення пророків, містиків і стигматизованих** – згадати б теперішню Тересу з Коннерсройту². Вкінці маємо тут свою зброю наймодернішого типу – раз, що не видно і без гуку, друге, вона ціляє тільки в саму провину, а провинника залишає цілим. Цій зброї на імя – **прощання кривди й обиди ближньому**. І так можна би навести ще дуже багато примірів цієї Божої техніки. Але напевно вистане цих кілька, щоби доказати ворогам, що наша релігія зовсім не відстала від поступу цивілізації!

–0–

Познака малого – бажання дешевим коштом стати великим; ознака великого – вміння бути малим.

–0–

Слово “геній”, ніде правди діти, часто недостаточне. Доконче треба, щоби в ньому містилося також поняття **мученика** – бо нема величі, де нема терпіння!

–0–

Хто хоче стати або вже став віртуозом, хай тямить, що **віртуоз** походить від **віртус** – цього найкращого слова в цілій латині! (Чесність характеру і відвага заразом).

–0–

“Каменярі” Франка, це одна з найбільш **християнських** поем у нашій літературі. Бо чейже тої драматичної величі самовідречення таки ніякий інший, передівсім лібералістичний, світогляд не вспів би дати, Цю поему осмілююся порівняти навіть з деякими місцями “Наслідування Христа”³.

І справді, як часто під зовнішньою шкаралою формального вільнодумства криється в нутрі гаряча християнська душа, рада взяти на себе цілу безодню мук для добра ближнього!

–0–

Кілько-то разів говориться, що мистці є, ба навіть повинні бути зарозумілими, в собі залюбленими, самих себе боготворити. І навіть старий Шлегель⁴ каже: “Поети, це вічні Нарцизи”. Алеж тимчасом закони християнської моралі, це чейже не якісь “церковні ризи” – вони для кожночасного життєвого вжитку, отже і в справах мистецтва. Мистецька творчість – цеж **молитва**, цеж цілопальна

¹ Еллада (грец. *Ελλάς*, *Ellas*, род. відм. *Ελλάδος*, *Ellados*) – назва Греції грецькою мовою. В історичних творах та художній літературі означає Стародавню Грецію.

² Тереза Нойманн (1898–1962) – знаменита стигматичка з Німеччини. 36 років свого життя Тереза провела без їжі й пиття. Її стабільна вага складала 55 кг. Кожний тиждень з півночі в четвер і до полудня в п’ятницю відкривалися і кровоточили стигмати – при цьому вона втрачала 2–3 кг, однак за тиждень вага повністю відновлювалася.

³ Твір Фоми Кемпійського “Наслідування Христа” чи не найбільш читана книга після Святого Письма впродовж багатьох століть.

⁴ Фрідріх Шлегель (нім. *Friedrich Schlegel*; 10 березня 1772, Ганновер – 11 січня 1829, Дрезден) – німецький письменник, поет, критик, філософ, лінгвіст. Він і його старший брат – Август Вільгельм – були головними теоретиками Йенського романтизму.

самопожертва для Ідеалу, отже акт покори, акт самовідречення в ім'я цього надземного, що його видить і чує пробудженна душа вітхненого мистця. А тоді коло він “бачить отворені небеса”, ані на гадку йому не приходить яке-небудь “ось то я”, бо чейже він тоді чує, що не він сам собою, лише якась висша сила з гори ним кермує! Тільки хитрий технікант, що своєю зовнішньою зручністю покрие внутрішню порожнечу (але тільки для товпи), буде зрозумілим.

Послухаємо вкінці слів – не св. Томи¹, не горючого Фра Анжеліка² – але цього чорного безвірника Шопенгауера³: “Великі поети самі перемінуються в те, що вони оспівують, перемінують в себе самих”.

–0–

(Також теорія музики)

Щоденні скарги в нинішню добу: без роботи, без посади, без гроша, без ще чого там! Самі “бези” й “бези”! Життя стало тонацією з багатьма **бемолями**! Але, на щастя, як бемолі дійдуть до числа п'ятох, можна вже їх енгармонічно замінити на **хрестики**, що підвищать нас – духово! Лише треба попросту – музикальності!

Мета. – 1936. – Ч. 1 (246). – 7 січня. – С. 14–15.

1. Толошніак Н.А. Борис Кудрик: бібліографія наукових праць, статей і рецензій / Наталія Толошніак // *Kalophonía* : наук. зб. з історії церковної монодії та гимнографії. – Львів : Вид-во Українського Католицького Університету, 2004. – Ч. 2. – С. 347–355.
2. Толошніак Н. Публіцистична спадщина Бориса Кудрика: наукова проблематика та жанровий спектр (до 100-річчя від дня народження митця) / Наталія Толошніак // *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XII–XIII. – С. 87–92.

Статья содержит малоизвестные для музыковедов материалы публицистического наследия известного ученого, композитора, педагога Бориса Кудрыка, которые были напечатаны в течение 1934–1936 годов в журнале “Мета” – прессовом органе Украинского католического союза, который выходил во Львове в 1931–1939 гг. и был ориентирован на широкую читательскую аудиторию.

Ключевые слова: Борис Кудрык, афоризмы, музыкальная периодика Галичины, музыкальная критика.

Contents article contains little known to musicologists journalistic heritage materials known scholar, composer, teacher Boris Kudryk, which were published during the years 1934–1936 in the journal “Meta” – press organ of the Ukrainian Catholic Union, which came out in Ukraine in 1931–1939 he was aimed at a broad audience.

Key words: Boris Kudryk, aphorisms, musical periodicals of Galichina, musical criticism.

---

¹ Святий Тома́ (Фома, Томас) Аквінський (лат. Thomas Aquinas, нім. Thomas von Aquin, іт. Tommaso d'Aquino, *1225, замок Роккасекка поблизу Аквіно, Італія – †7 березня 1274 р., Fossanova, Італія). Один з найвизначніших та впливовіших філософів і теологів в історії, святий католицької церкви. Монах-домініканець. Як видатний учитель Християнської церкви, він також є головним представником філософії Високого Середньовіччя – філософської схоластики. Тома Аквінський залишив після себе фундаментальну працю, що мала вплив на виникнення неотомізму та неосхоластики й досі має важливе теологічне та філософське значення. Фома Аквінський створив своєрідну енциклопедію католицького богослов'я “Сума теології”, у якій усі питання пізнання природи й суспільства розглядалися з позицій теологічного раціоналізму. Висуваючи ідею гармонії віри й розуму, він намагається підкорити науку богослов'ю, а тому розрізняє істини розуму й істини одкровення, вважаючи останні недоступними розуму, підвладними лише душі (вірі).

² Фра Беато Анджеліко (Анжеліко, італ. Fra Beato Angelico, букв. “брат Блаженний Ангельський”, власне ім'я Гвідо ді Пьетро, ім'я в постригу – Джованні да Ф'езоле; 1400–1455) – італійський художник епохи Раннього Відродження, домініканський монах.

³ Артур Шопенгауер (нім. Arthur Schopenhauer; *22 січня 1788, Данциг (нині – Гданськ) – †21 вересня 1860, Франкфурт-на-Майні) – німецький філософ.